

باعث شد نویسندگان دیگری نیز قلم به دست بگیرند و تنوع موضوعات در این حوزه گسترده‌تر شود. ژان ژاک روسو، فیلسوف و نویسنده‌ای بود که ادبیات کودکان را دچار تحول عظیمی کرد زیرا بر این عقیده بود که کودکان باید با لذت و آگاهی بزرگ شوند، چرا که سرنوشت و آینده علم، صنعت، سیاست، هنر و... در دستان کودکان است. او در همین رابطه کتابی به اسم «امیل» نوشت و در آن به بسط اندیشه خود در زمینه تربیت کودکان و نوجوانان پرداخت. اظهار نظرهای روسو سبب شد نویسندگان این جسارت را پیدا کنند که وارد عرصه ادبیات کودکان شوند.

با شروع قرن نوزدهم، رفته رفته دوران طلایی ادبیات کودکان نیز آغاز می‌شد. داستان‌های مصور، طنز، رمان‌های علمی و تخیلی، اشعار و... در این دوران غنی‌تر شدند و ادبیات کودکان مخاطبان گسترده‌ای پیدا کرد. رمان محبوب «روزهای تحصیلی تام براون» اثر توماس هیوز در سال ۱۸۵۷ چاپ شد و در مدارس بسیاری در سراسر جهان، در جمع‌های کودکان خوانده شد. کمتر از ۱۰ سال بعد، لوئیس کارول با انتشار رمان «آلیس در سرزمین عجایب» دریچه‌ای به سوی ادبیات کودکان گشود و باعث شد میلیون‌ها نفر در جهان اعم از کودک و بزرگسال این رمان را بخوانند و با آن همذات‌پنداری کنند. این کتاب که تحول عظیمی در ادبیات فانتزی ایجاد کرد، از مهم‌ترین پیشگامان آغاز عصر طلایی ادبیات کودکان محسوب می‌شود و برای دهه‌ها به عنوان پرفروش‌ترین کتاب کودکان شناخته می‌شد. در همان سال، مارک تواین با نوشتن رمان «تام سایر» هم به شهرت عجیبی رسید و شخصیت این کتاب که پسر نوجوانی بود، همراه با آلیس تبدیل به دو شخصیتی شدند که گاه به گاه تصویرشان در صفحات روزنامه‌ها به چشم می‌خورد. در این سال‌ها، چارلز دیکنز با خلق رمان‌هایی مانند «اولیور تویست»، «سرود کریسمس»، «دیوید کاپرفیلد»، «داستان دو شهر»، «آرزوهای بزرگ» و... نام خود را به عنوان یکی از محبوب‌ترین نویسندگان ادبیات کودکان به ثبت رسانده بود و همچنان بیکرار نوشتن آثار تازه‌تر بود. در سال ۱۸۸۳، کارلو کولودی نخستین رمان فانتزی ایتالیایی مخصوص کودکان را نوشت و نامش را گذاشت «ماجراجویی‌های پینوکیو». اندکی پس از انتشار، این رمان به زبان‌های دیگر ترجمه شد و در سراسر جهان میلیون‌ها نسخه از آن به فروش رسید. در همان سال امیلیو سالگاری نویسنده ایتالیایی، شخصیت ساندوکان را خلق کرد؛ در بریتانیا نیز نویسندگان سخت مشغول نوشتن رمان‌های مخصوص کودکان بودند و ماحصل آن شده بود رمان‌های «شاهزاده و گابلین‌ها»، «شاهزاده و کوردی»، «جزیره گنج»، «کتاب جنگل»، «پیتروین» و... که هر کدام سهم قابل ملاحظه‌ای در تاریخچه ادبیات کودکان بر عهده گرفتند. ضمن اینکه رمان دو قسمتی یوهانا اشپایری به نام «هایدی» نیز در سوئیس به چاپ رسید.

در آمریکا، ادبیات کودکان پس از جنگ داخلی دچار تغییرات بزرگی شد. اولیور آپتیک با انتشار حدود ۱۰۰ عنوان کتاب کمک بزرگی به این تحول کرد. از سوی دیگر در همان سال‌ها، لوئیس می‌آلکوت رمان ماندگار خود به اسم «زنان کوچک» را به چاپ رساند و ژانر کتاب‌های واقع‌گرایانه خانوادگی را چند گام به جلو برد. قرن بیستم، سده آغاز محبوبیت داستان‌های واقعی و غیرجادویی بود. رمان‌هایی مانند «آنه در گرین گیلز»، مجموعه کتاب‌های رولد دال، مجموعه وینی پو و... بسرعت به شهرت رسیدند و به بیشتر زبان‌های دنیا ترجمه شدند. نتیجه قلم‌فرسایی نویسندگان درجه یک ادبیات کودکان، انتشار سالانه صدها عنوان کتاب بود که فروش میلیون‌ها نسخه از آن را در پی داشت.

در عصر حاضر، ادبیات کودکان به پختگی و کمال مطلوب بسیاری از مخاطبان و دست‌اندرکاران رسیده است. برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های سالانه، تدریس ادبیات کودکان در معتبرترین دانشگاه‌های جهان، برگزاری مراسم جوایز نویسندگان و باشگاه کتاب‌های کودکان و... خبر از صنعت پرونقی می‌دهد که حاصل دهه‌ها تلاش نسل‌های قبلی نویسندگان این حوزه است و زمینه پیدایش رمان‌ها و داستان‌های ماندگار بیشتری در آینده خواهد شد.

منابع: دانشنامه بریتانیکا/ کتابخانه بریتانیا

قصه از کجا شروع شد؟

صف کشیدند. کتاب بعدی مجموعه دو جلدی شعر کودکان به نام «تامی تامب» بود. اگرچه در ابتدای امر ادبیات و طراحی‌های کتاب‌های کودکان با معیارهای کنونی همخوانی نداشت، اما با گذشت زمان و ورود نویسندگان ادبیات کودکان به این عرصه، رفته رفته زبان، درونمایه و طراحی‌های مناسب کودکان به کتاب‌ها راه پیدا کردند و ادبیات کودکان در مسیر رشد قرار گرفت. توماس بورمن، مری کوپر، جان نیوبری و... از نخستین نویسندگانی بودند که به طور جدی قدم در راه گذاشتند و تمام وقت خود را به نوشتن آثاری برای کودکان اختصاص دادند.

توسعه شاخه ادبیات کودکان و بهبود کیفیت آثار منتشر شده،

در سال ۱۸۸۳، کارلو کولودی
نخستین رمان فانتزی
ایتالیایی مخصوص کودکان
را نوشت و نامش را گذاشت
«ماجراجویی‌های پینوکیو»

فرهنگ فولکلور هر جامعه‌ای مملو از افسانه‌ها و قصه‌های مخصوص کودکان و نوجوانان است که سینه به سینه نقل شده و شرح حکایتش به ما رسیده است. با وجود این و با توجه به تفاوت میان فرهنگ شفاهی و فرهنگ کتبی، نمی‌توان ریشه و تاریخ دقیقی را برای پیدایش ادبیات کودکان به معنا و در مختصات امروزی‌اش در نظر گرفت، اما آنچه پروفسور ام. او گرینی در مقاله خود به نام «ادبیات کودکان و تاریخ فرهنگ نشر» به آن اشاره می‌کند این است که در اواخر قرن هجدهم، ادبیات کودکان به عنوان بخشی جداگانه در صنعت چاپ و نشر بریتانیا شکوفا شد. تا پیش از این کتاب‌هایی که برای کودکان نوشته می‌شد و به چاپ می‌رسید، کتب درسی، آموزشی، مذهبی و سرودها و مانترهای دینی بود و هر از گاهی در این میان نویسنده‌ای دست به قلم می‌برد و داستانی باب میل کودکان می‌نوشت. «جهان مرئی در تصاویر» در سال ۱۶۵۸ اثر کومینوس کتابی است که با درونمایه آموزشی و درسی به عنوان اولین کتاب مصور کودکان در تاریخ به ثبت رسیده است. نزدیک به ۲۰ سال بعد در سال ۱۶۷۱ یک کشیش انگلیسی با رویکردی مذهبی، کتابی برای کودکان منتشر کرد.

فیلیپ آریه، تاریخ‌نگار فرانسوی، در کتاب «قرن‌های کودکی» می‌نویسد که مفهوم کودکی در عصر جدید معنا و مفهوم یافته است. در گذشته تفاوت چندانی میان کودک و بزرگسال وجود نداشت، نشانه‌اش هم این است که حتی متون مذهبی و اشعار کلیسا هم به طور ویژه برای کودکان نوشته نمی‌شد و تا قبل از قرن ۱۸، آثاری که برای کودکان نوشته می‌شد انگشت شمار بود.

این آثار هم آنقدر از آنچه کودکان انتظار داشتند دور بود که با اعلام حضور رسمی ادبیات کودکان در صنعت نشر، شور و استقبال گسترده‌ای از آن شد به طوری که نتیجه‌اش چاپ سالانه ۵۰ عنوان کتاب تازه بود که عمدتاً در لندن، ادینبورگ، یورک و نیوکاسل منتشر و عرضه می‌شدند. با وجود استقبال گسترده عمومی، با معیارهای کنونی، این کتاب‌ها خسته‌کننده، نامناسب برای سن کودکان و غالباً دارای درونمایه اخلاقی و مذهبی بودند. با وجود این، در قحطی محتوای مناسب کودکان، کتاب‌ها پس از انتشار بسرعت فروخته می‌شدند و مخاطبان هم رضایت بالایی داشتند.

یکی از نخستین کتاب‌هایی که برای کودکان منتشر شد «کتابی کوچک برای کودکان کوچک» است که در سال ۱۷۱۲ منتشر شد، سپس دو دهه بعد مجموعه کتاب «سیصد حیوان» که داستانی مصور بود منتشر شد و کودکان برای خرید آن در برابر کتابفروشی‌ها